

КНИЖНИНАТА НА БЪЛГАРИТЕ КАТОЛИЦИ В ХРИСТОМАТИЯ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ЛИНГВОДИДАКТИКАТА И КУЛТУРОЛОГИЯТА

**Магдалена Абаджиева,
Марияна Цибранска-Костова**

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН

Резюме. В статията се излагат обхватът и методическите принципи за съставителството на Христоматия с образци от книжнината на българите католици в периода XVII – XXI в. Набелязват се обобщено значимите нейни представители от диахрония към синхрония. Проектът за христоматия се стреми да очертае културната идентичност на маргиналната група на банатските българи като част от една много по-обхватна и дълговековна традиция. Подобен продукт на лингводидактиката и литературната история би бил полезен не само за българистиката, но и за типологическото изучаване на чуждите езикови и литературни влияния върху българската католическа общност в България и зад граница, за междуезиковите контакти на българския с латински, италиански, хърватски, румънски, унгарски език.

Ключови думи: книжнина на българите католици; чужди езикови влияния върху българския език; банатски българи

По дефиниция и съобразно своята гръцка етимология всяка христоматия съдържа избрани текстове, полезни за учебна цел (*χρηστός* ‘полезен’, *μανθάνω* ‘уча’). Съвременните христоматии се замислят както като традиционни печатни продукти, така и като електронни ресурси, предназначени предимно за чуждоезиковото обучение в неговата комплексност от език, литература и култура в диахрония или синхрония. Литературата на българите католици възниква и се развива в резултат на разпространението на католицизма по българските земи под османска власт в периода XVII – XIX в. и се обособява като самостоятелен дял в българската литературна история; тя се създава от представители на една конфесионална общност и за нейните членове; отличава се с вътрешна специфика и нехомогенност поради съществуването си в печатен и ръкописен вид, с латинска и кирилска графика, на български и на чужди езици, но и с устойчивост, доколкото продължава да се създава и през XXI век в задграничната общност на банатските българи. Една от най-важните ѝ ха-

рактеристики остава употребата на живия български език от съответната епоха за създаването на комплекс писмени паметници и текстове, съхранили паметта за историческото минало, бита, психологията, материалната и духовната култура на част от българския етнос. Той става мостът и инструментът за вписване на маргиналното в полето на културната идентичностна доминанта, или по думите на Кр. Станчев, може да се говори за основен и маргинален български културен текст (Stanchev 2011, pp. 204).

Редица учени от миналото и съвременността, като А. Балан, Л. Милетич, Б. Пенев, П. Динеков, Кр. Станчев и др., са се занимавали с периодизацията на българската католическа литература и са посочвали необходимостта от написването на нейната история. Създаването на корпус от христоматийни образци е опит да се онагледят и обобщят техните идеи на практика. Изследователската задача е актуална, тъй като характерните за миналото подценявания на явлението *българска католическа книжнина* отдавна вече успешно са преодолені. Тя не е самоцел, а се вписва в непрекъснато обогатяващите се изследвания върху същия комплексен научен обект (Mladenova 2021; Petkov 2022), но вниманието се концентрира върху точно определен негов аспект.

Книжнината на българите католици се включва и като отделен дял в енциклопедични издания, посветени както на историята на българската средновековна литература, така и на историята на българския език (Dimitrova 2009). В. Гешев разглежда езика на българската католическа книжнина от XVII и XVIII век в своята новоиздадена „История на българския език“, като илюстрира своите наблюдения с откъс от „Абагар“ на Филип Станиславов, който публикува спрямо фототипното издание на Божидар Райков (Geshev 2022). Разбираемо е, че в мащабно изследване от такова естество българската католическа книжнина няма как да бъде обстойно представена, но за разгръщането на нейното графично, жанрово и езиково многообразие са необходими повече образци. Знае се, че тя сама по себе си не е еднородна в отделните си периоди на развитие, съставяна е както предимно на т.нар. „илирийски език“ през XVII век, така и на народен български език след втората половина на XVIII; писана е с различни графични системи, основани както на кирилската, така и на латинската азбука; представя се от разнообразни по жанр произведения, които излизат извън обсега на преобладаващата християнската тематика – молитви, религиозни песни, поучения и др., но също така речници, граматики, исторически съчинения и др. Съставителството на христоматия с подбрани текстове ще онагледят именно сложността на това разнообразие съществуване, обединено под наименованието „книжнина на българите католици“. Ще се начертае и връзката с банатската книжнина, основоположници на която са потомците на онези българи католици, емигрирали след Чипровското въстание от 1688 г. и през първите десетилетия на XVIII в. в областта Банат, където и днес продължават да пишат на народен български език с латинска графика.

Основните методически принципи при изготвянето на подобна христоматия следва да бъдат съобразени с конкретните цели, както и с контекста на възникването на идеята. Проектът *Културната идентичност на банатските българи и българската католическа книжнина* изведе на преден план необходимостта банатските литературни образци да се впишат в общия развой на българската католическа книжнина, за да се очертае културната идентичност на тази маргинална група като част от една много по-обхватна и дълговековна традиция. Във връзка с това се залагат следните общи принципи.

1. Христоматията включва само текстове, създадени на български език. Изхожда се от постановката, че именно българският език е градивната матрица за приобщаване на етноконфесионалната католическа общност към българския народ. Макар че на български език създават текстове мисионери и свещеници от други националности, те също се причисляват към образците на българската католическа книжнина, а техните автори се определят като български католически книжовници (Stantchev 1995, p. 170). Тук попадат имената на италианците капуцини, дошли в българските земи през 1842 г. и оставили богато книжовно наследство: отец Едуардо от Торино, отец Бенвенуто от Витербо, отец Маурицио от Кастелацо Бормида и др. В началото на банатската книжнина също застават чужди по произход книжовници. През 1851 г. излиза първата печатна книга на банатските българи, а именно „*Manachija kathekismus za katholicsanske paulichane*“ от унгареца Имре Берец.

В езика, на който са създадени католическите писмени паметници, е отразен историческият развой на българския език, на който българите католици са носители. Чуждоезичните влияния са исторически обусловени и различни в отделните техни представители: латинско, италианско, хърватско (или от така наречения илирийски език) посредством вероизповедната принадлежност; турско поради доминиращия билингвизъм в условията на Османската империя на Балканите; в книжнината, създавана зад граница, още унгарско, немско, румънско. Това превръща изследвания нееднороден исторически феномен в *езиков конгломерат*, в който ролята на българския език остава водеща. Тази почти сакрализирана почит към родния, към майчиния език е особено характерна днес за банатските българи (Mladenova 2019). Това е видно от страниците на техния периодичен печат. В христоматията ще се включат някои съвременни публицистични материали, посветени на важността от изучаването на майчиния език и на неговото богатство, публикувани във в-к „Наша глас“.

2. Избират се текстови образци, максимално разнообразни по тематика, доколкото това е възможно в рамките на доминиращото религиозно направление на книжнината, и представителни за определен исторически период, за даден книжовник или регион.

3. Цели се максимална достъпност за съвременните потребители, за да се оправдае лингводидактическият аспект на христоматията. Това може

да се постигне чрез превеждането на образците на съвременен български език и изготвянето на словник. Заслужава да се отбележи, че преводите съставляват актуално направление в различни дялове на съвременната хуманитаристика. То бе отлично защитено чрез редица издания и преводи на основополагащи католически творби, осъществени в рамките на проекта „Гутенберговата революция и българите“ на ЮЗУ (например „Огледало на истината“ на Кръстьо Пейкич от Чипровци, Венеция, 1716 г., в превод на Л. Илиева (Ilieva 2020)). В случая чрез превод от стар на съвременен български език ще се повишат знанията за *другите българи*, ще се допринесе за осъзнаването на другостта като историческо явление и на маргиналността като важен културен феномен.

4. Водещ принцип е осмислянето на историята и културата на банатските българи в рамките на идентичностните аспекти на българите католици изобщо, т.е. не като затворена общност сама за себе си, а като интегрален елемент от общността на българите католиците в България и зад граница и в по-широк аспект като част от българската народност, култура и идентичност. Ето защо подобен продукт би бил полезен в по-широк план за всички, изучаващи българска литературна история и български език, с една дума за българистиката в цялост.

Практическите параметри на христоматията включват следната работна схема. Текстовете спазват един макромодел от два модула: 1. *Исторически текстове*; 2. *Съвременни текстове*. В рамките на първия модул образците се подреждат по хронология и в съответствие с периодизацията на литературата на българите католици. В обсега му биха могли да се включват следните примерни представители.

Католическа книжнина от XVII век

Наборен текст и нов превод на Абагара на католическия мисионер и никополски епископ Филип Станиславов, отпечатан на 6 май 1651 г. в Рим – емблематично произведение за католицизма в България и за целия предвъзрожденски, преднационален период на българската книжовна и културна традиция (Ambrosiani 2019; Stanchev 2021). Паметникът се вписва в така наречения *Златен век* на католическата дейност в българските земи от XVII в. (Georgiev 2010, р. 42). Той е първото печатно произведение с новобългарски езикови елементи, което задава изключително плодотворната линия на живата народна струя в католическите ръкописни сборници през следващия век.

Католическата книжнина от XVIII век

В началото на XVIII век в емиграция след Чипровското въстание продължават да се пишат произведения, пряко свързани като език и правопис-

ни особености с предходния период. Така през 1716 г. във Венеция с босненска кирилица (също като „Абагар“ на Филип Станиславов) излиза от печат произведението на Кръстьо Пейкич „Огледало на истината“. Важно е да се каже, че Кръстьо Пейкич е предвождал колонията от български преселници в гр. Алвинц (днес Винцул де Жос, Румъния) в самото начало на XVIII в. (Ivanova 1990, p. 9). Ива Манова цитира документи от исторически архив на Пропаганда фиде, от които става ясно, че през 1700 г. Пейкич се определя като „мисионер сред българите католици, разпръснати сред Унгария, Влахия и Трансилвания“ (Manova 2016, p. 98). Още тук трябва да се потърсят корените на банатската книжнина и да се проучи дали тези произведения са оказали културно и просветно влияние върху банатските българи, които се заселват трайно в селата Стар Бешенов и Винга, съответно през 1738 г. и 1741 г.

През втората половина на XVIII в. около Пловдив възниква друг тип книжнина, която се характеризира както с това, че е създадена на народен език с латиница, повлияна силно от италианския правопис, така и с предимно ръкописната си форма на разпространение. Това я отличава основно от книжнината, създавана през XVII и първата половина на XVIII век, която е основно печатна по вид (Abadzhieva 2020). Л. Милетич я определя като „павликянска“. Той говори също и за „народна павликянска писменост“ (Miletich 1903, p. 231), смятайки, че е създадена на павликянско наречие, но по-правилно е тя да се нарича „книжнина на българите католици на народен език“, като каквато вече се преосмисля в научната литература. Представя се основно от творчеството на Петър Ковачев Царски (подписващ по италиански образец Петър Фабри Имперали) и Павел Гайдаджийски Дуванлията, като запазени произведения в ръкопис има само от първия книжовник. Някои от текстовете на Дуванлията са публикувани от Милетич в неговата студия „Нашите павликяни“ (Miletich 1903), както и от В. Чапликов в „Календар св. Кирил и Методи“. Изследователите, занимавали се с периодизацията на книжнината на българите католици, основателно отделят тези произведения в самостоятелен дял, затова и хрестоматията трябва да включва неиздадени до този момент или малко познати текстове на Петър Ковачев Царски, от когото към момента се пазят в оригинал четири ръкописа. Заслужава да се публикува „Pesen na Blaxena Deviza Maria“ от ръкопис НБКМ 778 от 1773 г. – най-стария запазен и достигнал до нас сборник на Петър Ковачев Царски, още повече че стихотворенията са основополагаща част от книжнината на българите католици на народен език. Интерес представлява също и сборникът НБКМ 1423 от 1793 г., който съдържа 133 кратки поучителни разказа, наречени „юрнеци“, разглеждащи теми от монашеския живот и посветени на различни християнски добродетели, като по-голямата част от тях зася-

гат изповедта и причастието, щедростта към сиромасите, необходимостта да се казва и слуша добре богослужението. През 2016 г. проф. Замфира Михаил (Румъния) откри в сбирката на Румънската академия на науките неизвестен до онзи момент ръкопис на Петър Ковачев Царски от 1779 г. (РАН 747), който също заслужава внимание (Aleksova, Mihail 2017).

Католическата книжнина от XIX век

Книжнината на българите католици от XIX се характеризира с особена динамика, породена от факта, че в последните години бяха открити за науката представителни за този период, но неизследвани ръкописни книги. През 2020 г. Иво Райков от град Раковски предаде за работа на Секцията за история на българския език към Института за български език своята частна колекция от католическа книжнина, състояща се от осем неизвестни ръкописа, които все още не са детайлно проучени. Сбирката буди огромен интерес, тъй като тя съдържа автографи на книжовници от италиански произход, мисионери капуцини, живели и работили сред българите католици в южните български земи през втората половина на XIX век, сред които отец Андреа Канова, отец Едуардо от Торино, отец Бенвенуто от Витербо. Ръкописните книги от XIX век определено представляват интерес, тъй като следват заложената в предходния период тенденция да се съставят сборници за индивидуален прочит, придружени от специално написани за целта предисловия, които съдържат указания към читателя на книгата и аргументират ползата от четенето. Такива предговори се намират и в два от достигналите до нас ръкописа на Петър Ковачев Царски от втората половина на XVIII век – НБКМ 779 от 1780 г. и новооткрития в Румъния през 2016 г. РАН 747.

През 2020 г. в гр. Раковски беше направено още едно важно откритие – нотариална книга на отец Едуардо от Торино, която към момента е притежание на г-н Й. Патазов. Това е единственият по рода си образец от книжнината на българите католици, известен към момента, който съдържа информация за ежедневието на тази общност през XIX в. Избрани части от нотариалната книга ще обогатят съдържанието на христоматията, разширявайки нейния жанров обхват.

XIX век е периодът, който с оглед на бъдещата съставителска работа изисква най-голямо внимание поради факта, че той е най-богатият на запазени писмени паметници, фигуриращи вече в библиотечните описи (Velinova, Vutova 2017). Това, прибавено към новооткритите ръкописни образци, очертава един немалък обем, от който трябва прецизно да се подберат представителни и важни текстове.

В рамките на диахронния модул се дават примери от банатския песенен фолклор, който е всепризнат източник за изучаване на тази общност. Песните

са запазени в архивни източници в национални и задгранични хранилища и дават неоценими сведения за духовния свят и ценности на българите католици (Georgiev 2010, p. 14). Такъв източник е сбирката от банатски народни песни от 1877 г. и 1878 г., която се съхранява в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София под сигнатура НБКМ 1318 и е предадена в хранилището от проф. Карол Телбизов. За нея в Католага, съставен от Маньо Стоянов и Христо Кодов, е отбелязано, че „е интересна и заслужава подробно проучване“ (Stoyanov, Kodov 1971, p. 119).

Интерес представлява и християнската банатска книжнина от XIX в., тъй като и днес в българските католически църкви в Банат се служи на т.нар. *палкенски език*, на който са създадени съответните богослужебни книги, както и помощните материали за часовете по катехизис за децата в областта.

2. Модулът „Съвременна католическа книжнина“ включва избрани образци от банатската книжнина от XX и XXI век. Публицистични текстове, публикувани във вестник „Наша глас“ след основаването му през 1990 г., представят важни за банатските българи събития и годишнини. Тези материали основно са авторство на Гюка Гергулов – поет, публицист, основател и дългогодишен редактор на този вестник. Тук се включват и неговите лични възприятия под формата на есеистични въздействащи статии, онагледяващи значимостта на християнските празници като фактор за сплотяването на общността и за запазването на нейната идентичност. В съвременната банатска публицистика могат да се открият развити както чисто религиозни теми, така и отделни езикови бележки и материали, посветени на майчиния език. Повечето броеве съдържат на последната си страница рубриката „Речник“, която утвърждава тенденцията за приближаване на диалекта към съвременния български книжовен език. В този раздел могат да се включат адаптациите и преводите на български и румънски литературни образци, като напр. романа „Кипровец въстана“ на Димитър Талев, стихотворения от Дора Габе, Иван Вазов, Михай Еминеску и др.

Основното ядро на христоматията ще включва набраните текстове в оригинал и в превод, придружени от научен апарат във вид на представителна база метаданни за жанра на текста, произхода, времето, мястото на създаване, книжовника, книгохранилището, където е открита и/или се съхранява архивната единица. Христоматията ще съдържа и *съпътстващи информационни блокове*: снимки от писмените източници и изчерпателна най-актуална библиография върху книжнината на българите католици (в това число и банатските българи) от началото на XVII век досега.

Изпълнението на всички задачи ще позволи да се формулират допълнителни заключения по следните въпроси: Как в езика са отразени народопсихологията и историческата памет на общността, за която са създадени изследваните паметници? Как си взаимодействат народната култура и пис-

меняят текст? Каква е творческата роля на създателите – предимно представители на католическото свещеничество и на интелектуалния елит, и как в техния творчески профил се съчетават своето и чуждото при доминиращата роля на българската идентичност? Какво е мястото на този тип книжнина в историята на българската литература и в историческия речник на българския език, която от маргинална застана днес с всички основания сред значимите духовни прояви на българите в последните векове от османското владичество на Балканите.

Благодарности. Публикацията е резултат от изпълнението на проекта „Културната идентичност на банатските българи и българската католическа книжнина“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, съгласно договор КП-06-Н70/1.

ЛИТЕРАТУРА

- АБАДЖИЕВА, М., 2020. ръкописните книги на българите католици от XIX в. *Език и литература*, бр. 1 – 2, С. 125 – 132.
- ALEKSOVA, V.; Mihail, Z., 2017. Un manuscris inedit în limba bulgară cu litere latine (1779). In: *Istorie, cultură și politică în Sud-estul Europei*, pp. 41 – 53. (Două colocvii internaționale). Brăila: Ed. Istros. [Biblioteca de studii și cercetări Sud-est europene, 7].
- AMBROSIANI, P., 2019. Slavic alphabets and languages in publications by the Propaganda Fide during the 17th and 18th centuries. In S. KEMPGEN & V. S. TOMELLERI (Eds.). *Slavic alphabets and identities* (BABEL 19), pp. 1 – 27. Bamberg: University Press.
- ВЕЛИНОВА, В.; ВУТОВА, Н., 2017. *Опис на ръкописите, старопечатните, редките и ценните издания в НИМ*. Т. 2, София: НИМ.
- ГЕОРГИЕВ, Л., 2010. *Българите католици в Трансилвания и Банат XVIII – първата половина на XIX в.* София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.
- ГЕШЕВ, В., 2022. *История на българския език: езикова структура, книжовна традиция, степен на обособеност*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- ДИМИТРОВА, М., 2009. Книжнината на българите католици. В: *История на българската средновековна литература*, с. 744 – 753. София: Изток-Запад.
- ИВАНОВА, Н., 1990. *Кръстьо Пейкич в южнославянските книжовно-езикови контакти от началото на XVIII век*. София.
- ИЛИЕВА, Л., 2020. *Огледало на истината между Източната и Западната църква: Венеция, 1716 г.* Благоевград: УИ „Неофит Рилски“.

- КАЛЕНДАР Св. Кирил и Методи: 1918 – 1944, Г. I – XXVII. Католическа църква „Св. Йосиф“.
- МАНОВА, И., 2016. Кръстьо Пейкич (1666 – 1730) и традицията на религиозно-полемичната литература. *Философия*, 13, с. 95 – 106.
- МИЛЕТИЧ, Л., 1903. Нашите павликяни. *СБНУНК*, т. 19, с. 1 – 368.
- МЛАДЕНОВА, М., 2019. Проблеми на езика и проблемът за езика в банатската българска преса от началото на ХХI век. *Балканите – език, история, култура*, том 6, бр. 1, с. 576 – 586.
- МЛАДЕНОВА, М., 2021. *Банатският български книжовен език в контекста на славянската микролингвистика*. Благоевград: ЮЗУ „Неофит Рилски“, ISBN 978-954-00-0262-0
- ПЕТКОВ, П., 2022. *Zaropismo illi Balgarska istoria na otec Edoardo Valta ot 1849 г.* София: Буквица.
- СТАНЧЕВ, Кр., 1995. Отец Едуардо от Торино и българската павликянска книжнина. В: *Доклади от Петия българо-италиански симпозиум*, с. 169 – 181. [Пиза, 24 – 28.09.1990].
- СТАНЧЕВ, Кр., 2011. Литературата на българите католици: маргинална за Изтока, периферна за Запада, но индикатор за бъдещия модел на българското развитие. В: РАЯ КУНЕВА (съст.). *Маргиналното в/на литературата*, с. 192 – 207. София: „Боян Пенев“.
- STANCHEV, Kr., 2021. L'Abagar di Filip Stanislavov nell'evoluzione della stampa bulgara. In: *Identità Europea e radici cristiane*, pp. 177 – 186. [Atti del Convegno Internazionale di Studio Veliko Tarnovo, 26 maggio 2018]. Libreria Editrice Vaticana. Atti e documenti, 57.
- СТОЯНОВ, М.; КОДОВ, Хр., 1971. *Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека*. Т.4. София: Народна библиотека „Кирил и Методий“.

REFERENCES

- ABADZHIEVA, M., 2020. Rakopisnite knigi na balgarite katolitsi ot 19 vek. *Ezik i literatura*, 1–2, pp. 125 – 132.
- ALEKSOVA, V.; MIHAIL, Z., 2017. Un manuscris inedit în limba bulgară cu litere latine (1779). In: *Istorie, cultură și politică ăn Sud-estul Europei*, p. 41 – 53. (Două colocvii internaționale). Brăila: Ed. Istros. [Biblioteca de studii și cercetări Sud-est europene, 7].
- AMBROSIANI, P., 2019. Slavic alphabets and languages in publications by the Propaganda Fide during the 17th and 18th centuries. In S. KEMPGEN & V. S. TOMELLERI (Eds.). *Slavic alphabets and identities* (BABEL 19), pp. 1 – 27. Bamberg: University Press.
- DIMITROVA, M., 2009. Knizhninata na balgarite katolitsi. In: *Istoriya na balgarskata srednovekovna literatura*, pp. 744 – 753. Sofia: Iztok-Zapad.

- GEORGIEV, L., 2010. *Balgarite katolitsi v Transilvaniya i Banat XVIII – parvata polovina na XIX v.* Sofia: Natsionalna biblioteka „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.
- GESHEV, V., 2022. *Istoriya na balgarskiya ezik: ezikova struktura, knizhovna traditsiya, stepen na obosobenost.* Sofia: Sv. Uliment Ohridski.
- ILIEVA, L., 2020. *Ogledalo na istinata mezhdu Iztochnata i Zapadnata tsarkva: Venetsiya, 1716 g.* Blagoevgrad: Neofit Rilski.
- IVANOVA, N., 1990. *Krastyo Peykich v yuzhnoslavyanskite knizhovnoezikovi kontakti ot nachaloto na XVIII vek.* Sofia.
- KALENDAR Sv. Kiril i Metodi: 1918 – 1944, G. I – XXVII. Katolicheska tsarkva “Sv. Yosif”.
- MANOVA, I., 2016. Krastyo Peykich (1666–1730) i traditsiyata na religiozno-polemichnata literatura. *Filosofiya*, 13, pp. 95 – 106.
- MILETICH, L., 1903. Nachite pavlikyani. *SbNUNK*, т. 19, pp. 1 – 368.
- MLADENOVA, M., 2019. Problemi na ezika i probemat za ezika v banatskata balgarska presa ot nachaloto na XXI vek. *Balkanite – ezik, istoriya, kultura*, vol. 6, no 1, pp. 576 – 586.
- MLADENOVA, M., 2021. *Banatskiyat balgarski knizhoven ezik v konteksta na slavyanskata mikrolingvistika. (Istoriya, dinamika na formata i ezikovi politiki).* Blagoevgrad: Neofit Rilski.
- PETKOV, P., 2022. *Zaropismo illi Balgarska istoria na otets Edoardo Valpa ot 1849 g.* Sofia: Bukvitsa.
- STANCHEV, Kr., 1995. Otets Eduardo ot Torino i balgarskata pavlikyanska knizhnina. In: *Dokladi ot Petiya balgaro-italianski simpozium*, pp. 169 – 181. [Piza, 24 – 28.09.1990].
- STANCHEV, Kr., 2011. Literaturata na balgarite katolitsi: marginalna za Iztoka, periferina za Zapada, no indicator za badechtiya model na balgarskoto razvitie. In: RAYA KUNEVA (sast.). *Marginalnoto v/na literaturata*, pp. 192 – 207. Sofia: Boyan Penev.
- STANCHEV, Kr., 2021. L’Abagar di Filip Stanislavov nell’evoluzione della stampa bulgara. In: *Identità Europea e radici cristiane*, pp. 177 – 186. Atti del Convegno Internazionale di Studio Veliko Tarnovo, 26 maggio 2018. Libreria Editrice Vaticana. Atti e documenti, 57.
- STOYANOV, M.; KODOV, Hr., 1971. *Opis na slavyanskite rakopisi v Sofiyskata narodna biblioteka.* T.4. Sofia: Narodna biblioteka „Kiril i Metodiy“.
- VELINOVA, V.; VUTOVA, N., 2017. *Opis na rakopisite, staropechatnite, redkite i tsennite izdaniya v NIM.* T. 2. Sofia: NIM.

THE LITERATURE OF THE BULGARIAN CATHOLICS IN A CHRESTOMATHY: CHALLENGES OF LINGUODIDACTICS AND CULTURAL STUDIES

Abstract. The article outlines the scope and methodological principles for the compilation of a Chrestomathy with samples of the literature of the Bulgarian Catholics in the period XVII – XXI centuries. Its significant representatives from diachrony to synchrony are summarized. The project of the Chrestomathy aims at delineating the cultural identity of the marginal group of Banat Bulgarians as part of a much larger and long-standing tradition. Such a product of linguodidactics and literary history would be useful not only for Bulgarian studies, but also for the typological study of foreign linguistic and literary influences on the Bulgarian Catholic community in Bulgaria and abroad, for the interlanguage contacts of Bulgarian with Latin, Italian, Croatian, Romanian, Hungarian language.

Keywords: literature of Bulgarian Catholics; foreign linguistic influences on the Bulgarian language; Banat Bulgarians

✉ **Dr. Magdalena Abadzhieva, Assist. Prof.**

WoS Researcher ID: GSE-2886-2022

Institute for Bulgarian Language “Prof. L. Andreychin”

Bulgarian Academy of Sciences

Sofia, Bulgaria

E-mail: m.abadzhieva@ibl.bas.bg

✉ **Prof. Mariyana Tsibranska-Kostova, DSc.**

ORCID iD: 0000-0002-5699-7503

Institute for Bulgarian Language “Prof. L. Andreychin”

Bulgarian Academy of Sciences

Sofia, Bulgaria

E-mail: m.tsibranska@gmail.com